

ANALYSIS OF THEORETICAL AND PRACTICAL APPROACHES TO THE CONCEPT OF "SOFT POWER"

A. B. Mamadjonov

intern-researcher

Tashkent State University of Oriental Studies

Tashkent, Uzbekistan

E-mail: bakhtiyorovich91@bk.ru

ABOUT ARTICLE

Key words: Republic of Turkey, soft power, hard power, world politics, Joseph Nye, foreign policy, international relations, cultural diplomacy, public diplomacy, foreign policy resource.

Received: 11.05.23

Accepted: 13.05.23

Published: 15.05.23

Abstract: This article is devoted to the study of some theoretical aspects of the concept of "soft power" in international relations, and aims to determine the positive aspects of the use of "soft power" resources for states. Historical, analysis, analogy, logical method, comparative-political analysis methods were used in the work. The article shows the differences in the tools, forms and types of "soft power" used in the foreign policy of the leading states of the modern international relations system. It is analyzed on the basis of successful examples of the introduction of "soft power", cultural and public diplomacy into foreign policy.

“SOFT POWER” KONSEPSIYASIGA OID NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR TAHLILI

A. B. Mamadjonov

stajor-tadqiqotchisi

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Toshkent, O'zbekiston

E-mail: baxtiyorovich91@bk.ru

MAQOLA HAQIDA

Kalit soʻzlar: Turkiya Respublikasi, “yumshoq kuch”, “qattiq kuch”, jahon siyosati, Jozef Nay, tashqi siyosat, xalqaro munosabatlar, madaniy diplomatiya, xalq diplomatiyasi, tashqi siyosat resursi.

Annotatsiya: Ushbu maqola xalqaro munosabatlardagi “yumshoq kuch” konsepsiyasining ayrim nazariy jihatlarini tadqiqatga bagʻishlangan boʻlib, davlatlar uchun “yumshoq kuch” resurslaridan foydalanishning ijobiy tomonlarini aniqlash maqsad qilingan. Ishda, umumilmay

usullardan foydalanilgan tarixiy, tahlil qilish, analogiya, mantiqiy usul, qiyosiy-siyosiy tahlil usullaridan foydalanilgan. Maqolada zamonaviy xalqaro munosabatlar tizimining yetakchi davlatlarining tashqi siyosatida qo'llaniladigan "yumshoq kuch" vositalari, shakllari va turlaridagi farqlar ko'rsatilgan. Tashqi siyosatga "yumshoq kuch", madaniy va xalq diplomatiyasini joriy etishning muvaffaqiyatli misollar asosida tahlil qilingan.

АНАЛИЗ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ И ПРАКТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ К ПОНЯТИЮ «SOFT POWER»

А. Б. Мамаджонов

стажер-исследователь

Ташкентский государственный университет востоковедения

Ташкент, Узбекистан

E-mail: bakhtiyorovich91@bk.ru

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Турецкая Республика, мягкая сила, жесткая сила, мировая политика, Джозеф Най, внешняя политика, международные отношения, культурная дипломатия, публичная дипломатия, внешнеполитический ресурс.

Аннотация: Данная статья посвящена изучению некоторых теоретических аспектов концепции «мягкой силы» в международных отношениях и направлена на определение положительных сторон использования ресурсов «мягкой силы» для государств. В работе использовались методы исторического, анализа, аналогии, логического метода, сравнительно-политического анализа. В статье показаны различия инструментов, форм и видов «мягкой силы», используемых во внешней политике ведущих государств современной системы международных отношений. Анализируется на основе успешных примеров внедрения во внешнюю политику «мягкой силы», культурной и публичной дипломатии.

KIRISH

Zamonaviy xalqaro munosabatlarning bugungi bosqichi yangi, Yalta-Potstam tizimidan keyingi dunyo tartibotining shakllanishi bilan tavsiflanadi. Ikki qutbli qarama-qarshilik o'tmishda qolib, hozirgi zamonaviy dunyo tizimi vaqt o'tgani sari ma'lum bir kuchga ega aktorlar bilan to'ldirib borildi va ko'p qutbli dunyo shakllantirildi. XX asrning o'rtalaridan boshlab xalqaro munosabatlarda yangi yo'nalish rivojlanib, endi ta'sir o'tkazishning kuch va zo'ravonlik hamda cheklovlar orqali majburlashdan tashqari, o'z tomoniga jalb qilishning turli iqtisodiy, madaniy va gumanitar ta'sir kuchi yordamida, qo'yilgan maqsadlarga erishish mumkinligi haqidagi tushuncha

paydo bo'ldi. Ushbu yo'nalishning nazariy asoslari Sovuq urushning yakunida rivojlandi va davlatlar tashqi siyosiy faoliyatini "yumshoq" va "qattiq" kuchlarga ajratish boshlandi.

ASOSIY QISM

Bugungi kunda "yumshoq kuch" xalqaro munosabatlardagi eng mashhur atamalardan biridir. Ko'pchilik tahlilchi olimlar, siyosatchilar o'zlarining nutqlarida, bayonotlarida va ilmiy ishlarida ushbu atamadan foydalanadilar. "Yumshoq kuch" atamasini birinchi marta Garvard universiteti professori Jozef Nay o'zining 1990-yilda chop etilgan "Yetakchilikka asoslangan: Amerika qudratining o'zgaruvchan tabiati" kitobida kiritadi. Keyinchalik, u ushbu konsepsiyani 2004 yilda "Yumshoq kuch: Jahon siyosatida muvaffaqiyatga erishish vositalari" kitobida va "Yumshoq kuch va AQSh-Yevropa munosabatlari" maqolasida mukammalroq tarzda ishlab chiqdi. Jozef Nay o'z kitobida bu atamani birinchi marta qo'llaganida, "yumshoq kuch" atamasi bu qadar mashhur bo'lishini tahmin ham qilmagan edi. Vaqt o'tgani sari bu atama keng e'tibor va mashhurlikka erishgan bo'lsada, uning aniq ma'nosi ustida bahs munozaralar ko'payib bordi. 2004-yilda Jozef Nay "Yumshoq kuch: Jahon siyosatida muvaffaqiyatga erishish vositalari" nomli navbatdagi kitobini nashr etdi, unda u "yumshoq kuch" atamasini Amerika tajribasi orqali o'rganib chiqib, uning qamrovini aniqlashga harakat qildi va konsepsiya mohiyatini batafsil tushuntirib berdi. Biroq, "yumshoq kuch" manbalari va undan boshqa davlatlar tomonidan o'z tashqi siyosatini amalga oshirishda qanday samarali foydalanish mumkinligi borasida hali ham noaniqlik mavjud.

Yuqorida ta'kidlab o'tilganidek, xalqaro munosabatlardagi kuchlar muvozanati qattiq va yumshoq kuchlar dixotomiyasini shakllantirish sifatida tushuniladi. Harbiy va iqtisodiy qudratning o'zaro bog'liq bo'lgan o'lchovlarini o'z ichiga olgan qattiq kuchga murojaat qilish "hokimiyatni amalga oshirishning ko'rsatma yoki buyruq berish usuli" deb hisoblanishi mumkin. Biroq, Naill Fergyson AQSh dollari va armiyasi maxsus kuchlariga ishora qilib, XXI asrda "haqiqiy global kuchni qo'llash uchun faqat yashil pullar va yashil beretlardan ko'proq narsa kerak bo'ladi" aytgan so'zlari bejiz emas albatta. Ta'kidlash joizki, Jeyms Medisonning keltirilgan "hamyon" va "qilich" iborasi yigirma birinchi asrda hokimiyatni amalga oshirish uchun endi yetarli bo'lmasligi mumkin. So'ngi o'zgarishlar davomida ko'rishimiz mumkinki harbiy kuch yordamida muammolar hal etilishidan ko'ra uni yanada chigallashtirib yubormoqda.

Bunday munozaralarga muvofiq, Jozef Nay asarida shunday deydi, "Amerika kuchining o'zgaruvchan tabiati, bu "klassik" qattiq kuch manbalaridan tashqari hokimiyatni amalga oshirishning bilvosita yo'li ham mavjud, mamlakat jahon siyosatida o'zi ma'qul ko'rgan natijalarga erishishi mumkin, chunki boshqa davlatlar unga ergashishni xohlaydilar yoki bunday ta'sirlarni keltirib chiqaradigan tizimga rozi bo'ldilar". Aytishimiz mumkinki ishlab chiqilgan hokimiyatning bunday shakllari, birinchi navbatda, bir ishtirokchining boshqalarni iqtisodiy

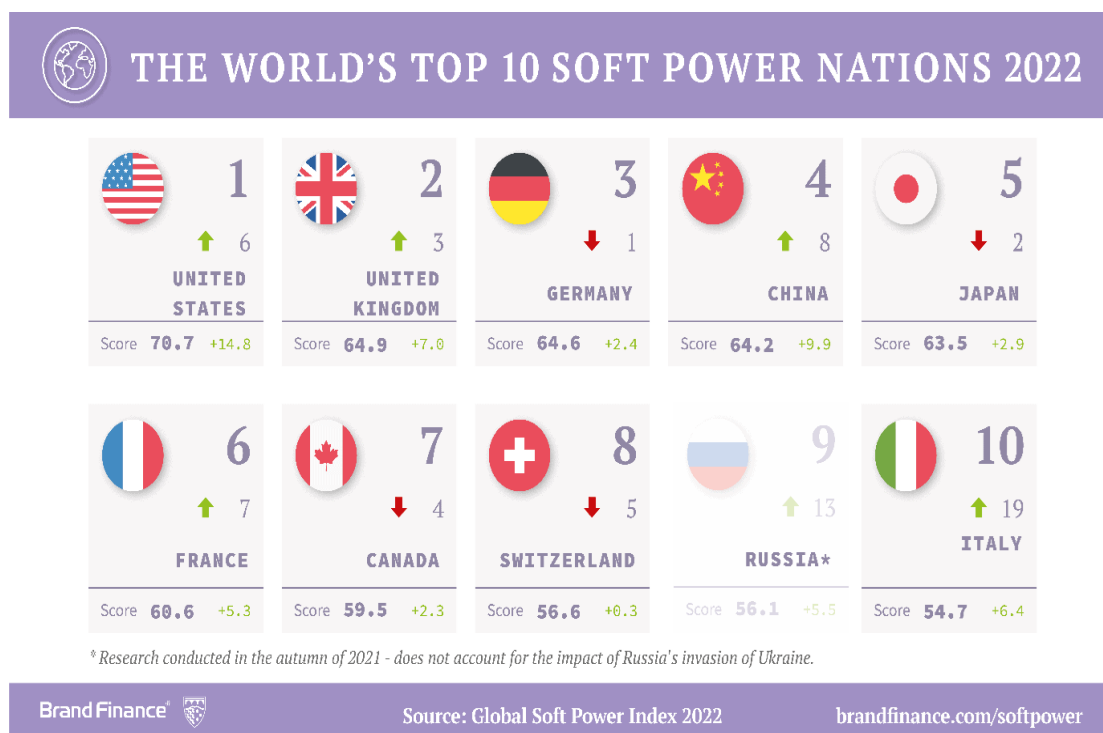
jihatdan rag'batlantirish yoki harbiy yo'l bilan majburlash usuliga asoslangan bo'lsada, hokimiyatning bu jihati, ya'ni boshqalarni siz istagan narsani xohlashga majbur qilishning bilvosita yoki optik kuch harakati deb nomlanishi mumkin. 1990 yilda kiritilgan va majburlashdan ko'ra jalb qilishga asoslangan qo'shma hokimiyatning ushbu ta'rifi bugungi kungacha "yumshoq kuch" tushunchasining ajralmas qismini tashkil etadi. Ushbu munozaralardan so'ng, turli mualliflar qattiq va yumshoq kuch o'rtasidagi asosiy kontrastni ko'rsatadigan oddiy formulani taklif qilishga harakat qilishdi. Geraldo Zahran va Leonardo Ramos quyidagicha fikr bildiradi, "Buyruqbozlik kuchi boshqalar qilayotganini o'zgartirish qobiliyatidir, optik kuch esa boshqalarning xohish-istaklarini shakllantirish qobiliyatidir". Yana bir olim Metyu Freyzer bu borada "Qattiq kuch tahdid soladi, yumshoq kuch da'vat etadi. Qattiq kuch ko'ndiradi, yumshoq kuch ishontiradi" va Jozef Nay "Qattiq kuch bu turtki, yumshoq kuch - bu jalb qilishdir". Mulohaza yuritar ekanmiz, yumshoq kuchning jozibali yoki maftunkor xilma-xilligi haqidagi ushbu g'oyaning kelib chiqishi va asosiy xususiyatlarini batafsil ko'rib chiqish kerak bo'ladi.

Yuqoridagi keltirilgan fikrlarga ko'ra XXI asrda "Amerika tanazzuli" fonidan tashqari, bir vaqtning o'zida va o'zaro bog'liq bo'lgan turli voqealar o'sha davrda yumshoq kuch konsepsiyasining zafarli yurishiga hissa qo'shdi, iqtisodiyotni liberallashtirish, o'sib borayotgan global demokratlashtirish, globallashtirish, axborot asrining boshlanishi va yangi muammolar o'rnatilgan xalqaro munosabatlar kun tartibining birinchi o'ringa yumshoq kuch tushunchasi dolzarb ekanligini qo'ydi. Frensis Fukuyama G'arb liberalizmi va demokratiyasining muqarrar g'alabasidan so'ng e'lon qilgan "Tarix intixosi" asarida shunday ta'kidlaydi "Ko'pchilik tarix o'qi demokratiyaga ishora qiladi, ko'plar demokratiya degan g'oya bilan bog'lanadi". Samuel Xantington demokratiyaning global yuksalishi haqida "demokratlashtirishning uchinchi to'liqini" deb atagani - bu borada ta'sirning yumshoq kuch vositasi boshqa har qanday vositadan ko'ra samaraliroq ekanini isbotlaydi.

Qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, bugungi kunga kelib mamlakatlarning "yumshoq kuch"lari reytingida o'zgarishlar kuzatilmoqda va G'arb davlatlarining yaqqol gegemonligiga Sharq davlatlarining harakati ta'sir etmoqda: AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya, kabi mamlakatlarga Xitoy, Yaponiya davlatlarining yetib olishi o'zgarishlar ko'lamini belgilab beradi. Davlatlar tashqi siyosatida "Yumshoq kuch" konsepsiyasini qo'llash borasidagi ba'zi amaliy yondashuvlarga to'xtalib o'tamiz.

So'nggi yillarda Qo'shma Shtatlar o'z yetakchiligini qayta qo'lga kiritdi, xususan 2017-2020-yillar oralig'ida yetakchilikni qo'ldan boy berishi turli harbiy-siyosiy o'yinlar bilan izohlansada 2022-yilga kelib Amerika hayot modelining ommalashishi Green Card (Ing. United States Permanent Resident Card) uchun harakat qilayotgan chet el fuqarolari sonining haddan tashqari ko'payishiga olib keldi. AQShning "Amerika demokratiyasini" yoyish bo'yicha olib

borilayotgan tashqi siyosati ham “yumshoq kuch” vositalariga asoslanadi: OAV, Internet, kino sanoati, ular gullab-yashnashi va farovonligi uchun yo‘q qilinishi kerak bo‘lgan dushmanning jamoaviy qiyofasini shakllantirilib, butun dunyo ongida “yaxshi va adolatli Amerika” qiyofasini shakllantirishga urg‘u beriladi. Amerika Qo‘shma Shtatlari Xalqaro Taraqqiyot Agentligi (USAID) o‘z mablag‘larining 60% dan 70% gacha NPO sektoriga ajratadi, bu bugungi kunda nodavlat notijorat tashkilotlari Qo‘shma Shtatlar agentlari sifatida faoliyat yuritishidan oqlangan sug‘urta hisoblanadi.

Ingliz ta'limining nufuzi, texnologik taraqqiyot bilan birga mamlakat madaniyati va tarixiga qiziqish joriy yilda Buyuk Britaniyani ko'p jihatdan Yevropada yetakchi maqomga olib chiqdi. Buyuk Britaniya “yumshoq kuch”dan foydalanishining o‘ziga xosligini, eng avvalo ingliz tilining butun dunyodagi yetakchilik roli (IELTS, TOEFL), Britaniya universitetlarining xalqaro tan olinganlik nufuzi, jahon ommaviy axborot vositalarining Britaniya qirollik oilasiga doimiy e'tibori kabilarda namoyon bo'ladi. Bundan tashqari, Forbes ma'lumotlariga ko'ra BBC Jahon axborot xizmatining global auditoriyasi 2022 yilga kelib haftasiga taxminan 500 million kishiga yetgani yuqorida keltirgan fikrlarimizni davom ettiradi.

Fransiyaning “yumshoq kuchi”i asosan madaniy diplomatiya bilan ifodalanadi. Fransiya globallashtirish sharoitida o‘zining madaniy va milliy o‘ziga xosligini izchil himoya qilishi, Yevropada milliy tilni himoya qilish to‘g‘risidagi qonunni qabul qilgan yagona davlat ekanligi bilan ifodalanadi. Mingdan ortiq madaniy-ma'rifiy nodavlat idoralardagi ishlarini muvofiqlashtirgan Alliance Française tashkiloti faoliyati yo‘lga qo'yilgan. Jahonga mashhur adabiyot, falsafa, musiqa, rasm, arxitektura va kino, nufuzli universitetlar, noyob, yuksak fransuz

modasi va ommaviy madaniyat ta'sirining boshqa ko'plab jihatlarini targ'ib qiluvchi vositalar Fransiyaga "yumshoq kuch" yetakchilari qatorida qolish imkonini beradi.

Germaniya "yumshoq kuch"i va xalq diplomatiyasi byudjetidan doimiy moliyalashtirilishi mamlakatning insonparvarlik siyosati muvaffaqiyatining garovidir. Masalan, Gyote instituti 170 dan ortiq mamlakatlarda vakillik qiladi va chet elda nemis madaniyati va tilini targ'ib qilish bo'yicha sifatli ishlarni amalga oshiradi. Talabalar almashinuvi va axborot va ta'lim dasturlari faoliyati orqali oliy ta'lim sohasidagi aloqalarni kengaytirishga ixtisoslashgan Germaniya Akademik almashinuv xizmati ham xalqaro aloqalarni rivojlantirishga hissa qo'shmoqda.

Xitoy "yumshoq kuch" salohiyatidan foydalanish zarurati haqida o'n yil avval o'ylay boshladi. Faqat 2007 yilda Xitoy Kommunistik partiyasining 17-siyezdida "madaniy yumshoq kuch" siyosati mamlakat tashqi siyosatining yo'nalishlaridan biri sifatida e'lon qilindi. So'nggi paytlarda an'anaviy "yumshoq kuch" institutlarini moliyalashtirish doimiy ravishda ortib bormoqda: "Konfutsiy institut"lari xalqaro madaniy-ma'rifiy markazlar tarmog'ini yaratdilar. Xitoy madaniyatining jozibadorligi va o'rganilmaganligi, sharqona xushmuomalalik bilan to'ldirilishi tarmoqni 15 yil ichida 142 ta davlatda 516 ta institut va 1076 ta Konfutsiy maktabiga qadar kengaytirish imkonini berdi va tinglovchilarning umumiy soni rekord darajadagi yetti million kishiga yetdi. Ekspertlar fikriga ko'ra Sharqda "yumshoq kuch" tushunchasi G'arbga qaraganda kengroqdir va bu uni qo'llash uchun yangi imkoniyatlar ochadi. "Qadimgi Xitoy donoligida aytilishicha, Osmon podsholigida eng yumshoq narsa qattiqdan ustun turadi". Iqtisodiy qudratning o'sishi va butun dunyo bo'ylab savdo-iqtisodiy ishtirokining kuchayishi Xitoy hukumatini mamlakat imidji va jozibadorligini yaxshilash uchun jamoatchilik fikriga ta'sir qilish uchun "yumshoq" vositalarga murojaat qilishga undadi.

Rossiya an'anaviy ravishda yetakchilar qatoriga kirmaydi, biroq rus "yumshoq kuchi" salohiyati juda katta. Muvaffaqiyatli foydalanish uchun vositalar, birinchi navbatda, moliyaviy ko'mak, sobiq SSSR davlatlarining ma'lum bir vaqt davomidagi umumiy tarixiy merosi (cheklangan regionda), rus tili, jahon sport tadbirlarining muvaffaqiyati hamda Sharqiy Pravoslav birligi kabilar.

Ushbu konsepsiyani qo'llash borasida borasida Turkiyaning ham o'z yo'nalishi va ustunlik jihatlarini mavjud. Birinchi navbatta beminnat gumanitar tibbiy yordam, talim tizimini yaxshilash uchun yo'naltirilgan moliyaviy fondlar, Turkiya madaniyati va ta'limini targ'ib qilish uchun ishlab chiqilgan loyihalar "TÜRKSOY", "TIKA", "Türkiye Buruslari" kabilarni aytish mumkin. Bugungi kunga kelib Turkiya tashqi siyosatida "sharqqa burilish"ni ko'rishimiz mumkin, asosiy e'tiborini Yaqin Sharq, Shimoliy Afrika va Markaziy Osiyoga qaratmoqda hamda mintaqaviy davlatlari bilan hamkorlikni izchil amalga oshirmoqda. Shu nuqtai nazardan Turkiya o'z tashqi

siyosatini amalga oshirishda “qattiq kuch”dan ko‘ra ko‘proq “yumshoq kuch” vositalaridan foydalanmoqda.

XULOSA

Yuqoridagi tahlilardan shularni xulosa qilishimiz mumkinki mamlakat tashqi siyosatini amalga oshirishda yumshoq kuch konsepsiyasining nazariy jihatdan tahlil etish hamda undan unumli foydalanish uchun yetakchi davlatlar tajribasini o‘rganish muhim, xususan Amerika, Yaponiya, Buyuk Britaniya, Turkiya kabi. Takidlash lozimki “yumshoq kuch” siyosatini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun davlat mustahkam institutsional va huquqiy bazaga asoslangan va ma’lum bir mamlakatning afzalliklarini ijobiy ta’kidlaydigan va mavjud ko‘p yoki kamroq muvaffaqiyatli modellardan nusxa ko‘chirmasdan aniq strategiyani ishlab chiqishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Joseph S. Nye, Jr., Bound to Lead, P. 31
2. Joseph S. Nye, Soft Power: The Means To Success In World Politics .
<https://www.amazon.com/Soft-Power-Means-Success-Politics/dp/1586483064>
3. Hendrik W. Ohnesorge Soft Power. The Forces of Attraction in International Relations. P. -34-37 . Center for Global Studies University of Bonn Bonn, Germany. SBN 978-3-030-29922-4 (eBook) <https://www.doi.org/10.1007/9780-29922-4>
4. Niall Ferguson, “Think Again: Power,” Foreign Policy, No. 134 (January/February 2003), P. 18
5. By John Yoo. Foreign Affairs and Separation of Powers in the Twenty-first Century. Chicago: University of Chicago Press, 2005. P. 23
6. Zahran and Ramos, “From Hegemony to Soft Power,” P. 17.
7. Matthew Fraser, Weapons of Mass Distraction: Soft Power and American Empire (New York, N.Y.: St. Martin’s Press, 2003), P. 10.
8. Jozeph Nye, “Hard, Soft, and Smart Power,” P. 565.
9. Francis Fukuyama, “The Neoconservative Moment,” The National Interest, No. 76 (Summer 2004), P. 60. <https://www.journals.sagepub.com/doi/10.1177/55482>
10. Samuel P. Huntington, “Democracy’s Third Wave,” Journal of Democracy, Vol. 2, No. 2 (Spring 1991), P. 12–34 <https://www.journalofdemocracy.org/democracys-third-wave>
11. Josh Wilson. BBC Set To Reach 500 Million Viewers Globally In 2022. <https://www.forbes.com/sites/joshwilson>
12. Косенка С. И. «Мягкая сила» как фактор культурной дипломатии Франции // Знание. Понимание.

13. Пентегова А. В Концепция «Мягкой силы» во внешней политике стран. С 120-122. <file:///C:/Users/Admin/Downloads/kontsepsiya-myagkoy-sily-vo-vneshney-politike-stran.pdf>
14. Смирнов А. И., Кохтюлина И. Н. Глобальная безопасность и «мягкая сила 2.0» вызовы и возможности для России. - М.: ВНИИ геосистем, 2012. - 280 с. <https://mgimo.ru/upload/iblock/60a/60ad847142af1c.pdf>
15. The Soft Power 30 A Global Ranking of Soft Power 2021. — URL: <https://portland-communications.com/pdf/The-Soft-Power-30-Report-2016.pdf>
16. Пентегова А. В Концепция «Мягкой силы» во внешней политике стран. С 123-124. <file:///C:/Users/Admin/Downloads/kontsepsiya-myagkoy-sily-vo-vneshney-politike-stran.pdf>